

PÖYTÄKIRJA

Julkaisufoorumin ohjausryhmän kokous

Aika: tiistai 19.5.2015 klo 11–14

Paikka: Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki, sali 313

Paikalla:

Puheenjohtaja:

Kansleri Ilkka Niiniluoto (Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Jäsenet:

Professori Risto Heiskala (Tampereen yliopisto)

Sovellussuunnittelija Jyrki Ilva (Kansalliskirjasto)

Professori Kaisa Miettinen (Jyväskylän yliopisto)

Professori Tiina Onikki-Rantajääskö (Helsingin yliopisto)

Opetusneuvos Olli Poropudas (opetus- ja kulttuuriministeriö)

Kehityspäällikkö Tuija Raaska (CSC - Tieteen tietotekniikan keskus)

Professori Heimo Saarikko (Helsingin yliopisto)

Professori Timo Tokola (Itä-Suomen yliopisto)

Sihteeristö:

Suunnittelija Janne Pölönen (Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Suunnittelija Anna-Sofia Ruth (Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-Karjalainen (Tieteellisten seurain valtuuskunta)

Toiminnanjohtaja Leena Wahlfors (Suomen yliopistot UNIFI)

Poissa:

Yksikön johtaja Susan Linko (Suomen Akatemia)

Rehtori Matti Manninen (Suomen yliopistot UNIFI)

Ylikirjastonhoitaja Kimmo Tuominen (Suomen yliopistokirjastojen neuvosto)

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 11.02.

2. Ilmoitusasiat

- Uutta päivitettyä luokitusta esiteltiin Julkaisufoorumi-seminaarissa 2.2.2015. Keskustelua herättivät erityisesti julkaisuvolyymipohjainen luokittelu, tasoluokan 3 erottaminen tasoluokasta 2, sekä Julkaisufoorumi-luokituksen käyttö yksittäisen tutkijan arviointiin. Lisätietoja: <http://www.tsv.fi/julkaisufoorumi/julkaisufoorumi-seminaari.php>.
- Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöä yksittäisen tutkijan arviointiin ja palkitsemiseen käsiteltiin ensimmäisessä Tieteessä tapahtuu -foorumin keskustelutilaisuudessa 13.3.2015. Keskustelussa sai vahvaa kannatusta ohjausryhmän alusta alkaen esittämä näkemys, että luokitus sopii suurten julkaisumäärien arviointiin, mutta sitä ei tule käyttää yksittäisen tutkijan arvioinnin tai palkitsemisen perusteena. Lisätietoja: <http://www.tsv.fi/fi/tiedotteet/tutkijan-arviointi-ja-palkitseminen-puhuttivat-tieteiden-talolla>.

- ”Saalistaja”-lehdet ja kustantajat ovat aiheuttaneet keskustelua. Tammikuussa valmistuneessa tarkistuksessa Julkaisufoorumin tietokannassa oli 529 Beallin listalle merkittyä lehteä, joista 257 tasolla 1. Paneelit tarkistivat nämä kevään ensimmäisessä täydennysarvioinnissa, jolloin tasolle 1 hyväksyttiin 77 Beallin epäilemää lehteä. Lisätietoja:
<http://www.tsv.fi/fi/tiedotteet/ep%C3%A4ilytt%C3%A4v%C3%A4t-open-access-lehdet-arvioitiin-uudelleen-julkaisufoorumissa>.
- Yliopistot raportoivat tänä vuonna ministeriölle yhteensä 26263 vertaisarvioitua julkaisua, joista 24449:lle (93,1 %) tunnistettiin Julkaisufoorumissa luokiteltu julkaisukanava. Kevään toiseen täydennysarviointiin tunnistettiin julkaisutiedoista 1266 luokittamatonta julkaisukanavaa: 169 kirjakustantajaa, 513 konferenssia ja 584 lehteä/sarjaa.
- Julkaisufoorumin verkkosivuja uudistetaan kesän aikana osana TSV:n verkkosivujen laajempaa uudistusta.
- Nykyisen ohjausryhmän toimikausi jatkuu tämän vuoden loppuun. Kesän jälkeen tieteellisille seuroille ja tiedeakatemoille lähetetään pyyntö ehdottaa ohjausryhmään päätiiteenalaedustajia. Suomen yliopistot Unifi ry:lle, Suomen Akatemialle, Suomen yliopistokirjastojen neuvostolle, Kansalliskirjastolle, CSC – Tieteen tietotekniikan keskukselle, ja opetus- ja kulttuuriministeriölle lähetetään pyyntö ehdottaa omat edustajansa ohjausryhmään. TSV:n hallitus nimittää seuraavan ohjausryhmän kaudelle 2016–2019 joulukuun kokouksessa.

3. Yliopistojen rahoitusmallin uudistaminen

Ministeriön asettaman työryhmän tehtävä on tarkistaa vuodesta 2017 käytettävän yliopistojen rahoitusmallin kriteereitä julkaisujen osalta. Edellinen rahoitusmallityöryhmä ehdotti, että uudessa mallissa vertaisarvioituja artikkeleita painotetaan Jufo-luokan perusteella seuraavasti: taso 0 = 0,1; taso 1 = 1; taso 2 = 3 ja taso 3 = 4. Lisäksi vertaisarvioimattomat artikkelit lasketaan kertoimella 0,1. Monografiat saavat neljä kertaa suuremman painon artikkeleihin verrattuna. Suomalaisten yliopistojen yhteisjulkaisuja ei ositeta.

Leena Wahlfors on rahoitusmallityöryhmän jäsen ja Janne Pölönen esitteli työryhmälle 13.3. kokouksessa Julkaisufoorumi-luokituksen päivityksen vaikutuksia rahoituksen jakautumiseen yliopistojen kesken. Kuulemistilaisuudet sidosryhmille ja yliopistoille järjestetään 18. ja 22.5. Ilkka Niiniluoto on laatinut yhteenvedon ministeriön tilaamaan *Vastuullinen ja vaikuttava: tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen* -raporttiin, joka on osa rahoitusmallin mahdollisia yvv-mittareita koskevaa selvitystyötä. Rahoitusmallityöryhmä ei ole vielä julkistanut omaa esitystään tulevasta mallista.

Vastuullinen ja vaikuttava -raportti: <http://www.tsv.fi/fi/tiedotteet/tuore-raportti-kartoittaa-korkeakoulujen-yhteiskunnallisen-vuorovaikutuksen-muotoja-ja>

Keskustelu:

- Todettiin, että ministeriön 18.5. järjestämässä, sidosryhmille tarkoitettussa, kuulemistilaisuudessa esitetty alustava rahoitusmallia koskeva ehdotus noudattaa julkaisujen osalta edellisen rahoitusmallityöryhmän ehdotusta. Työryhmä valmistaa kesän ja syksyn aikana rahoitusmallia koskevat ehdotukset sisältävän raportin, joka lähtee lausuntokierrokselle marraskuun aikana.
- Pohdittiin, onko luokitus kypsä tasoluokkien 2 ja 3 erottamiseen. Paneelien puheenjohtajien näkemykset ovat jakaantuneet asiassa. Aiempi rahoitusmallityöryhmä totesi raportissaan, että vuodesta 2017 alkaen korotetun kertoimen käyttöönotto tasoluokalle 3 edellyttää sitä, että tasoluokka on otettu käyttöön yhtäläisin periaattein kaikilla tieteenaloilla. Tämän reunaehdon täytyminen esitettiin kuulemistilaisuudessa yhtenä perusteluna tasojen 2 ja 3 erottamiselle,

kun julkaisuvolyymipohjaisten kiintiöiden myötä erot tieteenalojen välillä ovat tasoittuneet. Ero tasojen 2 ja 3 kertoimissa ei saa olla dramaattinen, koska erityisesti pienet alat joutuivat uudessa luokituksessa entistä ahtaammalle tason 3 osalta (tosin yksi tasoluokan 3 kriteeri on laaja-alaisuus). Ihmistieteissä ei pidetä erottelua tasojen 2 ja 3 välillä kovin merkityksellisenä, kun taas luonnontieteissä nähdään kannustinvaikutus tärkeänä. Tosin juuri luonnontieteissä luokitus on kiristynyt niin voimakkaasti, että joillakin aloilla motivoivuus väheni, kun tasoerot luokan 1 sisällä muodostuivat entistä suuremmiksi, ja kanavien sijoittuminen tasoille 2 ja 3 tuntuu osin sattumanvaraiselta. On hyvä että tieteenalojen väliset erot ovat tasoittuneet, mutta palkitsevuuden kannalta uusi luokitus ei aina ole optimaalinen. Tulevan ohjausryhmän yksi haaste on miettiä paneelijakoa uusiksi. Kun siirryttiin volyympohjaiseen luokitukseen, huomattiin että paneelien koot eroavat, ja uuteen järjestelmään siirtymisen vaikutus vaihteli suuresti paneeleittain. Esim. Norjassa ja Tanskassa on suurempi määrä pienempiä paneeleita.

- Kysyttiin, onko rahoitusmallityöryhmässä pohdittu mallia, jossa julkaisujen perusteella jaettava rahoitus kiintiöitäisiin koulutusaloittain, ja jaettaisiin kunkin koulutusalan osalta yliopistoittain? Vaikka luokitus on tasoittunut, edelleen tapahtuu rahan siirtoa tieteenalojen välillä, esim. lääketieteelle ihmistieteiltä. Leena Wahlfors totesi, että tästä mallista ei vielä ole keskusteltu rahoitusmallityöryhmässä, mutta siitä on tarkoitus keskustella Unifin kesäkuun kokouksessa.

4. Uudesta 2015 luokituksesta saatu palaute ja mahdolliset korjausmekanismit

Saatu palaute on lähinnä koskenut julkaisuvolyymipohjaisen tasokiintiöiden määrittelyn seurauksena kiristynyttä luokitusta. Julkaisufoorumi-seminaarissa Hannu Vartiainen (taloustieteet) piti julkaisuvolyymiin perustuvaa menettelyä välttämättömänä, kun taas Irma Thesleff (biotieteet) piti nimekepohjaista luokittelua parempana. Kommenttipuheenvuorossa Tomi Mäkelä (biolääketieteet) sen sijaan kannatti siirtymistä Norjan malliin, ja huomautti että vaikka luokitus kohtelee eri aloja aiempaa tasapuolisemmin, lopputuloksessa on edelleen eroja.

Rahoitusmallityöryhmän kokouksessa 13.3. kiinnitettiin huomiota tekniikan alojen julkaisujen muita aloja hieman heikompaan edustukseen tasoluokissa 2 ja 3, mutta huomautettiin myös että luokituksia ovat olleet laatimassa kyseisten tieteenalojen asiantuntijat. Selittykö ero julkaisukulttuurilla, jossa korostuvat muut tavoitteet kuin julkaiseminen teoriapainotteisilla tieteellisillä foorumeilla? Vai onko syynä se, että samat Jufo-luokkia koskevat määrittelyt jostain syystä eivät toimi tekniikan aloilla? Tutkijoilta on tullut jonkin verran palautetta, jossa on ihmetelty tasoluokkien laskua. Koko järjestelmän tasolla muutosten taustaa on perusteltu Janne Pölösen ja Anna-Sofia Ruthin Tieteessä tapahtuu -lehdessä (1/2015) julkaistussa kirjoituksessa (<http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/49431/14603>). Tämän lisäksi sihteeristö on saanut tutkijoilta jonkin verran palautetta, jossa on perusteltu miksi joidenkin yksittäisen foorumien tulisi olla korkeammassa tasoluokassa. Keskeisimpiä perusteluja ovat, että tietyn tutkimusalan kärkilehti on jäänyt tunnistamatta, lehti on arvioitu väärässä paneelissa ja/tai paneelissa ei ole ollut asiantuntijaa. (Palaute välitettiin tiedoksi ohjausryhmälle ennen kokousta.)

Luokituksen ennustettavuuden kannalta on tärkeää, että tasoluokkiin 2 ja 3 tehdään mahdollisimman vähän muutoksia (etenkin tasoluokan laskuja) ennen vuoden 2018 päivitysarviointia. Silti on mahdollista, että yksittäisten kanavien kohdalla todetaan luokituksessa virhe tai epäkohta. Edellinen ohjausryhmä antoi paneeleille mahdollisuuden tehdä yksittäisiä korjauksia alkuperäisen kiintiönsä puitteissa: jos tason 2 tai 3 kiintiöön oli jäänyt varaa, se voitiin käyttää, tai jos kiintiö oli kokonaan käytetty, korjaavia nostoja voitiin toteuttaa vain jos kiintiöön tehtiin tilaa vastaavalla määrällä tasoluokan laskuja. Korjauksia toteutettiin vuosina 2012–2014 vain muutamia.

Keskustelu:

- Tiedetään hyvin, että paneelit eivät ole täydellisiä, eikä panelistien asiantuntemus voi kattaa kaikkia paneelin alaan kuuluvia tutkimusaloja. Kun arvioitavia foorumeita on suuri määrä, voi tapahtua yksittäisiä virheitä. Näin ollen pitäisi edelleen olla olemassa korjausmekanismi, joka sallii yksittäisten virheiden korjaukset.
- Paneelit voivat käyttää tähän tarkoitukseen vapaaksi jääneen kiintiönsä. Jos kiintiö on käytetty kokonaan, paneeli voi tehdä kiintiönsä tilaa tarvittavalle nostolle laskemalla julkaisuvolyymiltään vastaavan määrän kanavia alempaan tasoluokkaan. Paneelit voivat myös toteuttaa yksittäisiä korjauksia yhteistyössä, ja tarvittaessa voidaan siirtää kanava paneelista toiseen.
- Paneelit kokoontuvat seuraavan kerran vuonna 2018, mutta sähköpostin ja arviointisivuston kautta voidaan kommunikoida. Sihteeristö koordinoi muutosten toteutusta puheenjohtajien kanssa.

Päätökset:

- Yksittäisiä luokituksessa todettuja virheitä voidaan korjata ennen vuoden 2018 päivitysarviointia paneelien alkuperäisten kiintiöiden puitteissa yhden paneelin toimesta tai useamman paneelin kesken. Korjaustarvetta ja mahdollisuuksia niiden toteuttamiseksi arvioidaan sihteeristön ja asianomaisten paneelien puheenjohtajien kesken. Paneelit voivat hyväksyä korjaukset sähköpostikokouksessa, ja ne voidaan toteuttaa paneelin päätöksellä välittömästi.

5. Julkaisufoorumin täydennysarviointien virtaistaminen

OKM:n vuosittaisen julkaisutiedonkeruun nykyinen käytäntö on, että korkeakoulut raportoivat julkaisut ministeriölle CSC:n kautta maaliskuun puolivälissä, ja julkaisukanavien sekä Julkaisufoorumi-luokkien tunnistaminen on tehty kerralla kaikille yliopistojen julkaisuille CSC:n ja TSV:n yhteistyönä maaliskuun vaihteessa. Paneelit ovat arvioineet luokittamattomat kanavat huhti-toukokuussa, jolloin Julkaisufoorumi-luokat ovat tiedossa kesäkuun aikana. OKM:n tiedonkeruuseen on liittymässä myös tutkimuslaitoksia ja sairaanhoitopiirejä.

Jatkossa OKM:n tiedonkeruu toteutetaan siten, että korkeakoulut voivat siirtää julkaisutietojaan CSC:n toteuttamaan VIRTJA-julkaisutietopalveluun joko jatkuvasti päivittäin tai kerralla ennen vuosittaisen tilastopoiminnan ajankohtaa. Myös julkaisukanavan tunnistaminen ja Jufo-luokan määrittäminen automatisoidaan, ja manuaalinen työ sekä luokittamattomien kanavien paneeliarviointi suoritetaan mahdollisimman lyhyellä viiveellä. Tiedonkeruuta VIRTJA-julkaisutietopalvelun kautta pilotoidaan vuoden 2016 alusta, ja vuonna 2017 kaikki julkaisutiedot kerätään sen kautta.

Julkaisufoorumin arviointiprosessit mukautetaan muutokseen siten, että VIRTJA-julkaisutietopalvelun ja TSV:n ehdotussivun kautta tunnistettuja uusia kanavia voidaan vuoden 2016 alusta tarkistaa sihteeristön toimesta ja siirtää arviointisivuston kautta paneelien täydennysarvioitavaksi jatkuvasti. Sama koskee tasoluokkia 0 ja 1 koskevia muutosehdotuksia. Arvioitavat kanavat lisätään paneelien työlialle, ja kunkin kanavan käsittelyyn on aikaa 60 päivää. Kun luokittamattoman kanavan tasoluokka (0 tai 1) on selvillä, tieto päivittyy VIRTJA-julkaisutietopalveluun.

Keskustelu:

- Jyväskylässä siirrytty menettelyyn, jossa kirjasto kirjaa yliopiston julkaisut keskitetysti, eli tutkijat eivät raportoi ja määrittele julkaisujaan itse. Tavoitteena on saada raportoiduksi mahdollisimman suuri osuus yliopiston julkaisuista, sekä parantaa raportoitujen julkaisutietojen yhdenmukaisuutta ja luotettavuutta. Kokemukset ovat erittäin hyvät, joten menettelyä voi suositella myös muiden yliopistojen käyttöön.
- Julkaisutiedonkeruussa on edelleen vuosittain asetettu deadline, vaikka tietoja kerätäänkin jatkuvana virtana. Aikataulu pysyy siis periaatteessa samana, eli edellisen vuoden julkaisujen Jufo-luokat tiedetään viimeistään kesäkuussa. Virtaistamisen ajatuksena on nopeuttaa entisestään tiedonkeruuta ja saada ajantasaisempaa julkaisutietoa Juuliin.
- Pohdittiin tarvitaanko kanavien käsittelyyn 60 päivää, riittäisikö 30 päivää? Todettiin, että tarvittava käsittelyaika vaihtelee eri aikoina. Huhti-Toukokuussa on varattava enemmän aikaa, kun vuosittaisen tilastopöiminnan ajankohdan jälkeen käsiteltävänä on kerralla suurempi joukko kanavia. Muina aikoina, kun kanavia arvioidaan kerralla vähemmän, vähempikin aika voi riittää.
- ORCIDia suositellaan, mutta OKM lähtee siitä, että tunnuksen käyttö on tutkijalle vapaaehtoinen ja hakee sitä itse.
- Juulin osalta on keskusteltu vuotta 2011 aiempien julkaisujen tuomisesta tietokantaan takautuvasti. Näille ei kuitenkaan ole tarkoitus määrittää Jufo-luokkia.
- Tampereen yliopiston tuoreessa tutkimuksen arvioinnissa Jufo-luokkia käytettiin kiinnostavalla tavalla alakohtaisten paneelien arviointityön tukena. On kuitenkin herättänyt jonkin verran kritiikkiä, että paneelit ovat joissain tapauksissa ehkä käyttäneet Jufo-luokkia arvioinnin perusteena liian mekaanisesti. Tämä on johtanut virhetulkintoihin joillakin kapeilla aloilla.

6. Arviointisivuston avaaminen tutkijoille Haka-tunnistautumisella

Julkaisufoorumin toiminnan keskeinen periaate on, että TSV:n toteuttama julkaisukanavien tasoluokittelu on tiedeyhteisön itsensä toteuttama. Tiedeyhteisöä edustavat seurät ja organisaatiot ehdottavat jäseniä ohjausryhmään ja paneeleihin. Paneelien jäsenet toimivat tieteen- ja tutkimusalansa kansallisen yhteisön edustajina, joiden tehtäviin kuuluu myös taustayhteisöjen konsultointi. Lisäksi yksittäiset tutkijat voivat tehdä ehdotussivun kautta lisäys- ja tasomuutosehdotuksia. Ehdotussivun käyttö edellyttää yksinkertaista kirjautumista käyttäjäksi. Vuodesta 2012 käyttäjätunnuksia on rekisteröity yhteensä 2166.

Tavoitteena on jatkuvasti parantaa tiedeyhteisön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia Julkaisufoorumin toimintaan. Tätä voidaan edesauttaa avaamalla tiedeyhteisön jäsenille pääsy paneelien käyttöön varatulle arviointisivustolle Haka-käyttäjätunnistuksella. Tällöin kaikkien korkeakoulujen, ja osan

tutkimuslaitoksista, edustajat - tutkijat, opiskelijat ja muu henkilöstö - voisivat kirjautua palveluun kotiorganisaationsa käyttäjätunnuksilla. Näin käyttäjillä olisi vaivaton pääsy samaan julkaisukanavia koskevaan tausta-aineistoon kuin panelisteilla (tosin selvitetävä Thomsonin impact factoreita koskevat lisenssirajoitteet). Lisäys- ja tasomuutosehdotukset voitaisiin myös tehdä saman liittymän kautta.

Käyttöliittymän kautta voitaisiin kerätä tiedeyhteisön jäseniltä entistä laajemmin paneelin arviointityötä tukevaa tietoa julkaisukanavista ja niiden arvostuksesta. Käyttäjät voisivat määrittää oman tutkimusalan näkökulmasta keskeiset ja arvostetuimmat foorumit. Näin voidaan tunnistaa tärkeimmät foorumit erityisesti niiltä tutkimusaloilta, jotka eivät kuulu panelistien oman asiantuntemuksen piiriin. Foorumien tieteenalojen täsmällisempi määrittäminen voi auttaa paneeleita myös huomioimaan entistä tasapuolisemmin eri alojen edustus korkeammissa tasoluokissa. Käyttöliittymän kautta voitaisiin myös kerätä entistä systemaattisemmin tietoa avointen ja perinteisten foorumien julkaisu- ja arviointikäytännöistä.

Keskustelu:

- Tämä olisi myös avointa politiikkaa, mikä on hyvä asia, tosin on huomioitava että teknisestä toteutuksesta syntyy lisäkustannuksia. Osa arviointisivuston tiedoista on lisenssin takana, joten aivan kaikkia panelistien käyttöön tarkoitettuja tietoja ei välttämättä voida avata muille käyttäjille, toki suurin osa tiedoista.
- Todettiin, että Haka ei ole koko tiedeyhteisö, koska osa valtion tutkimuslaitoksista ei ole luottamusverkoston jäseniä. Toisaalta, koska verkosto kattaa kaikki korkeakoulut, Hakan kautta käyttäjiä voivat olla keskeiset tutkijat kaikilta tieteenaloilta ja kaikista niistä organisaatioista, joiden rahoitukseen luokituksella on myös suoranaista vaikutusta. Haka-tunnuksella toimivan käyttöliittymän avaaminen ei automaattisesti tarkoita, että palvelulle saadaan enemmän käyttäjiä. Tämä edellyttää tiedeyhteisön aktivointia, mitä voidaan tehdä seurojen ja korkeakoulujen kautta.
- Hakan avulla tutkijat voidaan identifioida helposti ja luotettavasti, mikä voi lisätä paneelien saaman informaation laatua ja uskottavuutta. Samalla modernisoidaan nykyistä käytäntöä. Toisaalta ei ole kysytty paneeleilta, tarvitaanko lisää tietoa.
- On vielä aiheellista suunnitella tarkemmin toteutusta. On määriteltävä täsmällisesti mitä paneelien ulkopuoliset käyttäjät näkevät ja voivat tehdä. On myös mietittävä miten tieto saadaan parhaiten paneelien käyttöön, ja on erotettava selvästi toisistaan panelistien arviointityö ja tiedeyhteisöltä saatava informaatio.
- On säilytettävä myös vanha ehdotussivusto, koska kaikilla tutkijoilla ei ole Hakaa.

Päätökset:

- Ohjausryhmä suhtautuu myönteisesti suunnitelmaan kehittää arviointisivustoa niin, että tutkija saavat Haka-tunnistautumisella pääsyn arviointisivustolle. Tutkijan käyttöliittymän sisältämät tiedot ja toiminnallisuudet on määriteltävä täsmällisesti.

7. Yhteispohjoismaisen julkaisukanavatietokannan kehittäminen

Norjassa, Tanskassa ja Suomessa tehdään kriteereiltään vastaavaa julkaisufoorumien tasoluokittelua, jota käytetään yliopistojen valtionrahoituksen perusteena. On jo kauan tiedostettu, että huomattava osa eri maissa luokitelluista foorumeista on samoja, ja näitä koskevien bibliografisten- ja metristen tietojen tuottamisessa ja ylläpidossa tehdään paljon päällekkäistä työtä. Ruotsissa ei ole käytössä Julkaisufoorumi-mallia, mutta ruotsalaisilta korkeakouluilta kerätään vuosittain julkaisutiedot, joita pyritään

tarkastelemaan myös julkaisukanavien perusteella. Tähän tarkoitukseen on Ruotsissa alettu koostaa julkaisukanavaluetteloa yhdistämällä kolmen maan luokitukset.

Yhteistyötä eri maiden välillä on suunniteltu pohjoismaisissa tapaamisissa vuodesta 2012. Helsingissä 27.8.2014 järjestetyssä tapaamisessa perustettiin työryhmä laatimaan ehdotus yhteispohjoismaisen julkaisukanavaluettelon ("Nordic list") rakentamiseksi. Työryhmä käynnisti projektisuunnitelman valmistelun Bergenissä 22.1.2015, ja yhteistyötahot kokoontuivat käsittelemään suunnitelmaa 15.4.2015 Tukholmassa (Liite 2). Päätettiin jatkaa yhteistyötä ehdotuksen mukaisesti. Ruotsi vastaa teknisen ratkaisun kehittämistä, jossa kolmen maan julkaisukanavaluetteloista kootaan ja yhdistetään tiedot pilvipalvelussa sijaitsevaan tietokantaan. Tämä muodostaa yhteisen resurssin, jonka tietoja kukin maa käyttää oman harkintansa mukaan omien arviointiensä tukena. Ohjausryhmässä on Suomesta edustettuna TSV, CSC ja OKM, ja vastuu toiminnan koordinoinnista vaihtuu vuosittain maiden välillä. Perustamis- ja kehityskustannuksiin haetaan avustusta NordForsk:lta.

Eri maiden välillä on pieniä eroja vertaisarviointia, toimituskuntaa ja paikallista julkaisukanavaa koskevissa määritelmässä, joita on ehdotettu yhdenmukaistettavan (ehdotetut määritelmät liitteessä 1, kohta 1):

Keskustelu:

- Pohjoismaisten järjestelmien välinen yhteistyö ja yhdenmukaistaminen ovat erittäin kannatettavia. Julkaisukanavien arvioinnissakin voitaisiin entistä enemmän pyrkiä hyödyntämään koko pohjoismaisen tiedeyhteisön laajempaa asiantuntemusta, koska Suomessa on monilla aloilla suhteellisen pieniä yhteisöjä. Arviointipaneeleilla on tiedossa Norjan ja Tanskan tasoluokitukset, mutta pitkällä tähtäimellä voitaisiin jopa pyrkiä yhteispohjoismaiseen luokitukseen, joka olisi aidommin kansainvälisiä arvostuksia kuvastava. Tämä edellyttäisi arviointityön koordinoitua eri maiden asiantuntijapaneelien välillä, tai peräti yhteispohjoismaisten asiantuntijapaneelien muodostamista.
- Määritelmien osalta ei pidä hirttäytyä turhan spesifeihin kriteereihin, joita ei voida luotettavasti tarkistaa, tai jotka edellyttäisivät paneeleilta laajamittaista tarkistelua. Esimerkiksi Tanskan käyttämässä vertaisarvioinnin määritelmässä mainitaan tohtorintasoiset arvioijat, mutta miten tarkistetaan jos tätä ei kerrota julkaisukanavan verkkosivulla ja käytetään kaksoissokkoarviointia? Sama koskee paikallisen julkaisukanavan määritelmää: kaikkien kanavien osalta kirjoittajien affiliaatioiden tarkistaminen olisi erittäin työlästä, ja julkaisuja voi olla niin vähän että kriteerin mekaaninen soveltaminen ei ole mielekäästä. Vaikka joissain yksittäisissä tapauksissa voidaan vedota määritelmien sisältämiin kriteereihin, käytännössä on tarkoitus enemmänkin noudattaa niiden henkeä.

Päätökset:

- Ohjausryhmä kannattaa yhteispohjoismaisen julkaisukanavaluettelon kehittämistä ja siihen liittyvää järjestelmien ja määritelmien yhdenmukaistamista. Määritelmiä koskevat täsmennykset voidaan tarvittaessa käsitellä sähköpostikokouksessa.

8. Kysely yliopistoille Julkaisufoorumi-luokituksen käytöstä

Edellisessä ohjausryhmän kokouksessa Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöohjeen tarkistamista koskeneessa keskustelussa esitettiin ajatus, että Julkaisufoorumi voisi

yhteistyössä Unifin kanssa kartoittaa luokituksen käyttöä yliopistoille suunnatulla kyselyllä. Tämä kysely täydentäisi tietoja, joita Julkaisufoorumi-luokituksen käytöstä on saatu professori Jaakko Suomisen työryhmän toteuttamasta ”Julkaisutoiminnan muutokset ihmistieteissä ja yliopistojen uusi rahoitusmalli” -kyselystä, sekä professoriliiton toteuttamasta yliopistojen palkkiojärjestelmiä koskevasta kyselystä. Julkaisufoorumin ja Unifin kyselyn tavoite olisi kartoittaa miten Julkaisufoorumi-luokitusta käytetään yliopistojen sisällä yksiköiden tai yksittäisten tutkijoiden arvioinnin perusteena, ja onko yliopistoilla Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöä koskevaa yksiköille ja tutkijoille suunnattuja tavoitteita tai ohjeita (alustava luonnos kyselystä liitteessä 1, kohta 2).

Keskustelu:

- Jos kysely päätetään toteuttaa ja kun kysymykset saadaan valmiiksi, Unifi voi toteuttaa kyselyn hyvinkin nopealla aikataululla.
- Kyselyn tavoitteita ja tuloksesta seuraavia toimenpiteitä on syytä vielä täsmentää. Lähtökohta on, että tällä hetkellä meillä on hyvin vähän tietoa siitä, miten yliopistot, tiedekunnat ja laitokset käyttävät luokitusta. Jaakko Suomisen kysely osoittaa, että tutkijoiden keskuudessa joka tapauksessa liikkuu paljon oletuksia, huhuja ja epäluuloja ja virheellistäkin tietoa sen suhteen, käytetäänkö luokitusta yksittäisen tutkijan rekrytoinnin, palkitsemisen tai arvioinnin perusteena. Yliopistot ovat autonomisia ja voivat itse päättää esimerkiksi Julkaisufoorumi-luokituksen käytöstä oman toimintansa kehittämisessä ja ohjauksessa. Kyselyn tavoite ei ole ”paljastaa” että yliopistot käyttävät luokitusta Julkaisufoorumin suositusten vastaisesti, vaan ennen kaikkea saada lisää tietoa luokituksen käytöstä yliopistoissa. Jos luokitusta käytetään, tärkeä tavoite olisi saada yliopistot kertomaan siitä tutkijoille mahdollisimman avoimesti. Unifilla olisi auktoriteettia linjata ja edistää hyviä käyttötapoja, mutta varsinaisten suositusten antaminen edellyttää että ne ovat poikkeuksetta kaikkien yliopistojen hyväksymiä. Kyselyn tuottama tieto auttaa myös Julkaisufoorumia täsmentämään omaa ohjeistustaan. Tilannetta on aiheellista seurata siitäkkin syystä, että Australiassa liialliseksi koettu julkaisutoiminnan mikromanagerointi oli yksi syy luokituksen lakkauttamiseen.
- Kyselyn valmistelun ja toteutuksen osalta todettiin, että olisi hyvä täsmentää kysymyksiä sen suhteen, käytetäänkö luokitusta virallisesti tai epävirallisesti. Rinnalla on kysyttävä myös miten laatua arvioidaan jos ei käytetä Jufoa. Pohdittiin myös sitä, kuinka luotettavia vastauksia saadaan, kun järjestelmä on ollut käytössä vasta vähän aikaa. Tähän vaikuttaa myös kyselyn taustoitus: ei kannata lähettää käyttöohjetta liitteeksi. Kyseessä on ennen kaikkea tiedonhankintakysely, ei kyselytutkimus. On oltava selvää, että tieto on hyödynnettävää, ja auttaa lisäämään tietoisuutta.

Päätökset:

- Toteutetaan kysely yhteistyössä Unifin kanssa. Sihteeristö koordinoi kysymysten viimeistelyn ohjausryhmän, Unifin ja TSV:n piirissä.

9. Raportti Julkaisufoorumin päivitysarvioinnista

Edellisessä ohjausryhmän kokouksessa esitettiin ajatus, että päivitysarvioinnista laadittaisiin raportti, jossa esitellään päivitysarvioinnin taustat ja lopputulos (alusta luonnos sisällysluettelosta liitteessä 1, kohta 3).

Päätökset:

- Valmistetaan raportti, jonka runkona voidaan käyttää Tieteessä tapahtuu -lehden kirjoitusta.

10. Seuraava kokous ja muut mahdolliset jatkotoimenpiteet

Järjestetään ohjausryhmän seuraava kokous tiistaina 17.11. klo 11–14.

11. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 13.17.

Toimeksi saaneena,

Janne Pölönen

Suunnittelija, Julkaisufoorumi

Puh. (09) 2286 9246 tai (044) 346 9491

Sähköposti: janne.polonen@tsv.fi

Tieteellisten seurain valtuuskunta

Snellmaninkatu 13, 00170 Helsinki

LIITE 1

SISÄLLYS

1. YHTEISET POHJOISMAISET MÄÄRITELMÄT (s. 1-2)
2. KYSELY YLIOPISTOILLE JULKAISUFOORUMI-LUOKITUKSEN KÄYTÖSTÄ (s. 3)
3. RAPORTTI JULKAISUFOORUMIN PÄIVITYSARVIOINNISTA (s. 4)

1. YHTEISET POHJOISMAISET MÄÄRITELMÄT

Yhdeksi yhteistyön tavoitteeksi on otettu julkaisukanavien tasoluokkaan 1 hyväksymisen kannalta keskeisten kriteerien täsmällisempi määrittely ja yhdenmukaistaminen. Näitä kriteereitä ovat A) vertaisarviointi, B) toimituskunta sekä C) paikallisuus. Julkaisufoorumin arviointiohjeessa paneeleille tasoluokan 1 kriteerit on määritetty seuraavasti:

Tasolle 1 voidaan luokitella eri tieteenalojen suomalaisen tutkimuksen näkökulmasta keskeisimmät kotimaiset ja ulkomaiset julkaisusarjat (lehdet, konferenssit ja kirjasarjat) sekä kirjakustantajat, jotka täyttävät tieteellisen julkaisukanavan määritelmän:

- *erikoistunut tieteellisten tutkimustulosten julkaisemiseen*
- *julkaisukanavalla on asiantuntijoista koostuva toimituskunta*
- *tieteelliset julkaisut käyvät läpi koko käsikirjoitukseen kohdistuvan vertaisarvioinnin*

Tasolle 1 ei tule pääsääntöisesti hyväksyä tieteellisen julkaisukanavan määritelmän täyttäviä julkaisukanavia, jos

- *kyseessä on väitöskirjasarja*
- *yli puolet (1/2) arvioijista ja kirjoittajista edustaa samaa tutkimusorganisaatiota*
- *tieteellinen taso tai relevanssi on kyseenalainen*

A) Vertaisarvioinnin määritelmät

Norja: Established procedures for external peer review. The concept of external peer review refers to various forms of editorial procedures that differ between academic fields and scholarly journals, and which indicate that the manuscript has been evaluated by one or more independent experts on the subject matter.

Tanska: Peer review is always done before publishing. At least one reviewer must be external to the publisher / institution. A manuscript (book or an article) must at least be reviewed by one external reviewer, who is an expert in the field. There are no requirements as to whether an external reviewer is known or anonymous. An external reviewer must have a minimum of research competence at Ph.d. level. There can be used both national and international reviewers, and reviewers can be retrieved from any environment, provided they meet the minimum requirement. The reviewer must relate to the originality and scientific quality of the work.

Norjassa ja etenkin Tanskassa on vertaisarviointi määritelty huomattavasti Julkaisufoorumia täsmällisemmin. TSV:n vertaisarviointitunnuksen käyttö kuitenkin edellyttää tiedekustantajilta lähinnä Tanskan määritelmää vastaava vertaisarviointimenettelyä:

Tieteellisestä julkaisukelpoisuudesta vastaava toimitus on pyytänyt ja saanut käsikirjoitusta koskevat lausunnot vähintään kahdelta arviointitehtävään kutsutulta henkilöltä. Arvioijat ovat toimituksen ulkopuolisia ja arvioitavana olevan käsikirjoituksen suhteen riippumattomia väitelleitä tutkijoita tai muita

asiantuntijoita. Vertaisarviointiprosessissa tarkastellaan aineiston kattavuutta ja teoreettisen viitekehyksen hallintaa, tutkimuksen toteutuksen luotettavuutta ja tarkkuutta sekä tulosten omaperäisyyttä ja uutuusarvoa suhteessa aiempaan tutkimukseen tieteenalalle ominaisella tavalla.

B) Toimituskunnan määritelmät

Norja: *Academic editorial board (or an equivalent), primarily consisting of researchers from research institutions/units that carry out research*

Tanska: ei määritelmää

Julkaisufoorumien määritelmä on käytännössä sama kuin Norjassa.

C) Paikallisen julkaisukanavan määritelmät

Norja: *Authorship is local when more than two thirds of the authors published in the journal are from the same institution.*

Tanska: *Authorship is local when more than two thirds of the authors published in the journal are from the same institution.*

Julkaisufoorumien määritelmä on tiukempi: enintään puolet kirjoittajista voi olla samasta organisaatiosta.

2. KYSELY YLIOPISTOILLE JULKAISUFOORUMI-LUOKITUKSEN KÄYTÖSTÄ

Kysely toimitetaan Unifin välityksellä yliopistojen tutkimuksesta vastaaville rehtoreille, joiden välityksellä se toimitetaan edelleen dekaaneille ja laitosten johtajille (tai vastaaville).

Kysymykset rehtoreille:

- Käytetäänkö Julkaisufoorumi-luokitusta tai sen perusteella laskettuja julkaisupistemääriä perusrahoituksen jakamiseksi tiedekuntien kesken?
- Onko tiedekunnille asetettu Julkaisufoorumi-luokitukseen perustuvia ennalta määrättyjä tuloksellisuustavoitteita?
- Onko tiedekunnille annettu ohjeita koskien Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöä yksittäisten tutkijoiden rekrytoinnin, palkitsemisen tai arvioinnin perusteena? Jos kyllä, miten tästä on viestitty yliopiston sisällä?
- Käytetäänkö yliopistossa jotakin muuta kuin Julkaisufoorumiin perustuvaa julkaisupalkkiojärjestelmää?

Kysymykset dekaaneille:

- Käytetäänkö Julkaisufoorumi-luokitusta tai sen perusteella laskettuja julkaisupistemääriä perusrahoituksen jakamiseksi laitosten tai vastaavien yksiköiden kesken?
- Onko laitoksille tai vastaaville yksiköille asetettu Julkaisufoorumi-luokitukseen perustuvia ennalta määrättyjä tuloksellisuustavoitteita?
- Onko laitoksille tai vastaaville yksiköille annettu ohjeita koskien Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöä yksittäisten tutkijoiden rekrytoinnin, palkitsemisen tai arvioinnin perusteena?

Kysymykset laitosten tai vastaavien yksiköiden johtajille:

- Käytetäänkö Julkaisufoorumi-luokitusta tai sen perusteella laskettuja julkaisupistemääriä perusrahoituksen jakamiseksi yksiköiden, tutkimusryhmien tai yksittäisten tutkijoiden kesken?
- Onko yksiköille, tutkimusryhmille tai yksittäisille tutkijoille asetettu Julkaisufoorumi-luokitukseen perustuvia ennalta määrättyjä tuloksellisuustavoitteita?
- Käytetäänkö Julkaisufoorumi-luokitusta yksittäisen tutkijan palkitsemisen tai arvioinnin perusteena? Jos kyllä, koskeeko käytäntö koko henkilöstöä vai tiettyjä henkilöstöryhmiä?
- Käytetäänkö Julkaisufoorumi-luokitusta väitöskirja-artikkelien tai dosentuurihakemusten kriteerinä?

3. RAPORTTI JULKAISUFOORUMIN PÄIVITYSARVIOINNISTA

Sisällys:

1. JULKAISUFOORUMIN TOIMINTA

Julkaisufoorumin tausta ja ylläpito

Ohjausryhmä kaudelle 2012–2015

Paneelit kaudelle 2014–2017

Julkaisufoorumi-luokituksen täydentäminen

Julkaisufoorumi-luokituksen päivittäminen

2. JULKAISUFOORUMI-LUOKITUKSEN PÄIVITYSARVIOINTI

Julkaisukanavien jako paneelien kesken

Julkaisuvolyymiin perustuvat tasojen kiintiöt

Kirjakustantajien tasoluokka 3

Suomen- ja ruotsinkieliset foorumit

Luokituksen tavoitetaso ja tasapuolisuus

3. LUOKITUKSEN KÄYTTÖ RAHOITUSMALLISSA

Yliopistojen julkaisutiedonkeruu

Julkaisufoorumi-luokkien määrittäminen

Julkaisut yliopistojen rahoitusmallissa

LIITE 1. JULKAISUFOORUMI-LUOKITUKSEN KÄYTTÖOHJE